

שמות (297)

מעלתו של משה רבינו משעת לידתו

וּתְרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא (ב.ב.)

כשנולד נתמלא הבית כולו אורה (רש"י). מצינו במדרש שיר השירים (א. טד): רבי היה יושב ודורש ונתנמנם הציבור. ביקש לעוררן, אמר: ילדה האשה אחת במצרים ששים רבוא בכרס אחת, והיה שם תלמיד אחת ורבי ישמעאל ברבי יוסי שמו, א"ל: מאן הוא כן? א"ל זו יוכבד שילדה את משה ששקול כנגד ששים רבוא של ישראל. ויש לעיין מה היה כאן ספיקם של התלמידים, שלא דרשו זאת על שמה. ונראה, שבאמת גם הם ידעו שמה רבינו היה שקול כנגד ששים ריבוא של ישראל, אבל לא סברו שמעיקר לידתו היה כך, אלא סברו שרק במשך השנים הגיע למדרגה זו. בא רבי וגילה את עוצם מעלתו של משה רבינו, שמעת לידתו היה שקול כנגד כל ישראל, וזהו שאמרו ש"ילדה אשה אחת במצרים ששים בכרס אחת", בשעת הלידה דייקא, כבר אז היה שקול כנגד ששים ריבוא של ישראל.

רב פינקוס זצ"ל בספרו "תפארת שמשון"

וּתְרָד בַּת פְּרָעָה לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר וּנְצַרְתִּיהָ הִלַּכְתָּ עַל יַד הַיָּאֵר וּתְרָא אֶת הַתִּבְיָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וּתְשַׁלַּח אֶת אֶמְתָּה וּתְקַחְתָּהּ (ב.ה.)

את אמתה, את ידה, שנשתרבעה אמתה הרבה (רש"י). מובא ב"פרקי דרבי אליעזר" (פרק מה): והיתה בת פרעה מנוגעת בנגעים קשים ולא היתה יכולה לרחוץ בחמין, באה לרחוץ ביאור, וראתה את הנער בוכה ושלחה ידה והחזיקה בו ונתרפאת, אמרה הנער הזה צדיק הוא וקיימתו לחיים, וכל המקיים נפש אחת כאילו קיים עולם מלא. וכל המאבד נפש אחת מאבד עולם מלא. לפיכך זכתה לדבוק תחת כנפי השכינה ונקראה בתו של המקום [בת-י-ה]. כתב החפץ חיים: אע"פ שידעה בת פרעה, שעל פי דרך הטבע לא תצליח להגיע אל התיבה, שהרי הייתה רחוקה ממנה מאתים אמה, לא נמנעה מלשלוח את ידה להצילו, וסוף דבר היה, כי נשתרבעה ידה והצילתו. ללמדנו, לבל יתעצל האדם מלהציל את מי שזקוק להצלה, ואף אם לפי ראות עיני האדם, לא יעלה בידו בדרך הטבע להצילו, בכל זאת בל יניח ידו ובל יעמוד מנגד, אלא יתעסק בהצלה עד מקום שידו מגעת, ומשם ואילך תיעשה מלאכת ההצלה מאליה בדרך נס.

ספר "להחענג בחענוגים"

לתת את הלב לזולת

וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם (ב.יא.)

נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם (רש"י). היה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל אומר: ממה רבינו אנו

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (א.א.)

להודיע חבתן דנמשלו לכוכבים (רש"י). בני ישראל חייבים לדעת, כי השם יתברך אוהב אותם, וכשם שברא את הכוכבים על מנת שיאירו בחשכת הלילה, כך ברא אותם על מנת שיפיצו את אור האלוקים ויחדירוהו למקומות החשוכים המושפלים ביותר.

שפת אמת

וּתְפַתַּח וּתְרָאֶהוּ אֶת הַיְלֵד וְהִנֵּה נֶעַר בְּכָה וּתְחַמַּל עָלָיו וּתְאָמַר מִי־לִי הַעֲבָרִים זֶה (א.א.)

כיצד פותחת התורה הקדושה את תאור חייו של משה רבינו? היא מציינת כדבר הראשון את הבכי שלו בשעה שנמצא על היאור: "נער בכה". מדוע היא בכה? הוא קיבל מכה. גבריאאל מלאך ה' נתן לו מכה כדי שיבכה. ומה יקרה אם יבכה? בתיה בת פרעה תחמול עליו. וכך נאמר במדרש רבה: והנה נער בוכה, ילד היה ומנהגו כנער. בא גבריאאל והיכה למשה, כדי שיבכה ותתמלא עליו רחמים. לכאורה לא מובן, וכי יש מחסור בדרכים לגרום שבתיה בת פרעה תרחם עליו, דוקא בדרך של בכי? מה חשוב כל כך. יש לומר: עם הבכי הזה משה רבינו קירב את בתיה להקב"ה, עם הבכי זכה משה רבינו לברכה מהקב"ה: "ברוך אתה בבואך", כיון שמיד עם בואו לעולם, החזיר בתשובה את בתיה בת פרעה. כך אמרו במדרש (רבה פרשת כי תבוא): "ברוך אתה בבואך", אמר רבי יהודה בר סימון: המקרא הזה מדבר במשה: "בבואך" זה משה, בביאתו לעולם קירב רחוקים, זו בתיה בת פרעה, "ברוך אתה בצאתך", זה משה, בציאתו מן העולם קירב רחוקים, זה ראובן, מנין: שנאמר (דברים לג) "יחי ראובן ואל ימות", לכן הבכי היה חשוב לו ונחוץ, והיה כדאי לקבל את המכה מהמלאך גבריאאל ולבכות, עליו נאמר: "ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך", בקרוב רחוקים.

ספר "יחי ראובן"

וַיֹּאמֶר אֵל עֲמוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוֹם מְמַנּוּ (ב.ט.) פרעה היה חכם גדול, וידע שכל עוד כל בני ישראל באגודה אחת אין אף אומה ולשון שולטת בהם. אמר אל עמו, "הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", יש בהם שני דברים שלא נוכל להם, האחד, שהוא "עם", באחדות גמורה וכולם נפש אחד באהבה רבה, והשני, זכות אבותם מסייעתם, שהם "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". לכך אמר פרעה "הבה נתחכמה לך" אולי נוכל לגרום לו לפירוד, ולא יהיו עם אחד, "פן ירבה", אולי הוא ירבה ויתחלק, ולא יהיה עוד "עם" הקשור באחדות.

ספר "ילקוט מאיש לרעהו"

למדים איך צריכה להיות ההשתתפות בצער הזולת, שלא די ששומעים ואז מתעניינים במה ששמעו וראו, אלא לתת עינו ולתור בעצמו אחר מצב הזולת ובכל מה שרואים לתת עיניו ולבו לראות היטב את המקרה לכל פרטיו וגם לחוש בפועל את הסבל, אז יש סיכוי שהוא יתעורר לחלצם מהמיצר. כך מפורש במדרש (שמו"ר פ"א כז): נתן כתיפו תחת משאו של כל אחד ואחד, ואמר מי יתן מותי תחתכם. השתתפות בצער השני במדה כזו שמרגישים בצער השני כצער ונושאים איתו ממש היא שהביאה את משה רבינו למדרגתו הנוראה כמנהיג ישראל.

ספר "לחתך עליין"

וּתְלַד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ גִּרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה (ב. כב)

יש להבין טעם קריאת שם זה, כי לא מצינו קריאת שם אלא על שם איזה נס או טובה, ומה שבח יש בו שהיה גר בארץ נכריה. אמנם מצינו ששבט לוי לא נשתעבדו במצרים ולא עבדו בפרך, וי"ל הטעם, שמאחר שהיו צדיקים, אזי בעצם היותם במצרים, ערות הארץ, הרגישו בגלות, וגם אילו היה להם כל טוב, לא היה ערב עליהם, מגודל הצער שנתרחקו מארץ ישראל, מקום הקדושה, ולכן לא הוצרכו לשעבוד, וכמו יצחק ויעקב שנתקיים בהם "כי גר יהיה זרעך", אף בלא שעבוד, ולא הוצרכו לשעבוד כי אם אלו שלא היה איכפת להם עצם היותם בארץ לא להם. זו היתה כוונת משה רבינו בקראו את שמו "גִּרְשָׁם", שנתן שבח והודיה להשי"ת שלא הוצרך להשתעבד ויצא ידי חובת גלות במה שהיה "בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה", שצער הגרות נחשב לו כצער השעבוד, וקרא שם בנו על שם הדבר, זכרון לחסדי המקום.

ספר "עלים לתרופה"

וּשְׂאֵלָה אֲשֶׁה מִשְׁכָּנְתָּה וּמִגֵּרַת בֵּיתָה פְּלִי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמָלֹת (ג. כב)

מדוע כאן התורה אומרת שאשה תקח "מִשְׁכָּנְתָּה", ואילו בפרשת "בא" (יא. ב) כשמשא מצוה את העם לקחת מאת המצרים, נאמר: "וְכָרַךְ נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׂאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאֲשֶׁה מֵאֵת רֵעֵהוּ פְּלִי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב"? יש לומר: יש הבדל גדול בין "שכן", לבין "רעהו", שכן גר לידו ואינו כמוהו, רעהו זה חבירו כמוהו, כמו שנדרש בפסוק "למה תכה רעך" ואומר רש"י: רעך, רשע כמוך. בפרשתנו שנאמר "וּשְׂאֵלָה אֲשֶׁה מִשְׁכָּנְתָּה", מדובר על העתיד שישראל מלו וקיימו את מצות הפסח, ובזמן שיש בהם מצוות הם שונים ממצרים, ורק שוכנים לידם. אך בפרשת בא מדובר משה עם ישראל טרם מלו ועשו את הפסח שעדיין הם כמו המצרים, ונחשבים בגדר רעהו, כמו שאמר שר של מצרים לפני ה': הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה.

ספר "שולחן אליהו"

הלכה: ענית אמן פיו מלא:מה שאמרו "ימלא פי תהלתך", היינו דווקא לענין ברכה, לכן מותר לענות אמן כשאוכלים בפיו, ואין צריך לפולטם. ומכל מקום, ראוי להדר לא להכניס אוכלים בפיו, כשיודע שתיכף יצטרך לענות אמן. הגם, שמעיקר הדין אין משיחין בשעת הסעודה, האידנא שדשו בה רבים ושומר פתאים ה', אם שומע ברכה אפילו באמצע אכילתו, יענה אמן. ומכל מכל, לכאורה רצוי שלא לומר ברכה בקול רם בפני מי שאוכל, כיון שעל ידי כך יענה אמן ועלול לבוא לידי סכנה שיקדים קנה לושט. גם אם האוכל מפסיק מאכילתו ומכין עצמו לענות אמן. ספר "נוטרי אמן"

פתגם: חבר אינו חוסך הרבה טרחה, לגרום לך מעט שמחה. ספר "שמחה"

חקירה: סמיכה (קרבן): מצות עשה בפני עצמה, או הכשר לעבודת הקרבן (צפנת פענח כללי התורה והמצוות ח"ב ד"ה סמיכה באות לג). ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: כאן צריך להפסיק

בעת תפילה שמע רבי מאיר מלובלין כיצד יהודי הדיוט מתפלל ואמר מתוך הסיפור: כי כל אלהי העמים אלילים, כאן צריך להפסיק, וה' דמים עשה. נתחייך רבי מאיר ואמר: עכשיו נתיישבה לי קושיא שהייתי מתקשה בה מאז ומתמיד. מה ראה בעל הסיפור לציין הוראה זו: "כאן צריך להפסיק", כי ממה נפשך, מי שיודע את פירוש המילים יבין מעצמו שכאן צריך להטעים כך, שתהיה הפסקה מתאימה בין אלילים לבין ה', ומי שאינו מבין את פירוש המלים, הרי לא יבין גם את המאמר המוסגר הזה, ומה הועילו חכמים בתקנתן? עתה הדברים ברורים ומובנים. עצם אמירת המלים מהווה הפסקה, גם כאשר עם הארץ כזה אינו מבין את פירוש המילים. ספר "חזק וחלק" חלק ב' (דף נד)

שבת שלום

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, הדסה אסתר בת רחל בחלא קטי, אברהם בן רבקה, מאיר בן גבי זווירה, אליהו בן תמר, ראובן בן איזא, ששא בנימין בן קארין מרים, פליקס סעידו בן אטו מסעודה, ויקטוריה שושנה בת ג'ויס חנה, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, שמחה ג'וזת בת אליז, אבישי יוסף בן שרה לאה, אוריאל נסים בן שלום, אלחנן בן חנה אנושקה, רבקה בת ליוה, רישאר שלום בן רחל, נסים בן אסתר, מרים בת עזיזא, חנה בת רחל, דוד בן מרים, יעל בת כמונה, חנה בת ציפורה, ישראל יצחק בן ציפורה, יעל רייזל בת מרטין היימה שמחה. זיווג הגון: לאלודי רחל מלכה בת חשמה, ולציפורה לידיה בת רבקה, ליוסף גבריאל בן רבקה, למרים בת רבקה. הצלחה לחנה בת אסתר וליונתן מרדכי בן שמחה ברכה זרע של קיימא ללבנה מלכה בת עזיזא וליאור עמיחי מרדכי בן ג'ייזל לאוני. לעילוי נשמת: אליהו בן זהרה, ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן מחה, מסעודה בת בלח, יוסף בן מייכה. מוריס משה בן מרי מרים. משה בן מזל פורטונה. שמחה בת קמיר. מיכאל צ'רלי בן ג'ולייט אסתר. אמיל חיים בן עזו עזיזה.

